

An Tannery i nGaillimh

Jimní Chearra

Ní mba teach é an *tannery* a raibh daoine ag iarraidh mórán eolais a chuir air, mar a deireadh an seandream ‘teach tórramh na mart’. B’áit é a raibh cur síos mór air agus diabhal mórán duine nár chuala caint air. Is ann isteach a thugtaí gach a mbíodh go chraicne caorach agus beithíoch ag an *slaughter house* gan trácht ar bith ar an méid eile a thagadh isteach ann ó chuile áit ar fud an chontae mar mharaíodh go leor go mhuintir na tuaithe a gcuid beithíoch agus caorach fhéin. B’amhlaidh a shaillidís an mart nó an beithíoch go díreach glan mar a shaillidís an mhuic, é a ghearradh suas ina phíosáí agus é a chuir i mbairille picil.

Nuair a bhíodh sé suas le scór laethantaí sa bpícl, thugtaí é agus scartaí amach ar mhaidí nó ar shraith cláir é a bhíodh treasna os cionn na cisteanáí. Ní raibh aon lobhadh ina chionn ó bhí sé saillte. Gan trácht ar an méid sin craicne a bheith á thabhairt isteach ann, bhíodh glacadh freisin ann le craicne beithíoch a chailltí nó a bháití. Níl mé cinnte ceart ná dearfach cé mhéid a d’fháightí orthu ach tá sé ag rith trí mo chloigeann go mba deich scilleacha a d’íoctaí orthu ach ar ndóigh is dóigh nach é an praghas céanna a théidís ar fad ag brath ar cén mhéid a bhíodar.

Ba chuma cé chomh mór agus a bhíodh cuid acub, ba bheag ab fhiú iad mar bhídís tollta agus poill iontub ag péarsaláin. Áit ar bith ar an gcráiceann a bheadh tollta ag an bpéarsalán thabharfaí faoi deara sa mbraillín mór leathair é; bheadh an spota sin tanaí. Diabhal go chruimh mhór ghránna a bhí sa bpéarsalán. Bhíodh cineál cleabhar ann i rith an tsamhraidh agus bheireadh sé uibheachaí ar chosa na mbeithíoch agus dhéanfadh na huibheachaí sin a mbealach isteach tríd an gcráiceann agus bhídís istigh ann ar feadh an gheimhridh agus ag déanamh an bhealaigh leob suas go dtí in aice cráimh an droma agus ansin san earrach agus tús an tsamhraidh, chuiridís poll ar chraiceann an bheithíoch agus thitidís anuas ar an talamh agus ba ghránna na sprochaillí iad ach ní thóigfeadh sé i bhfad orthub cruth a athrú.

Nuair a d’fhásfadh na sciatháin orthub agus iad ansin ag eiteall thart ag déanamh an lot céanna a rinne a sinsear rompub. Sul má thagaidís amach as craiceann an bheithíoch, bhíodh sé le feiceáil go suntasach go raibh siad ann mar bhíodh puchóid mhór ataithe san áit a mbídís agus poillín beag bídeach istigh ina lár agus é ag méadú leis go léir a chéile nó go dtagadh na péarsaláin amach. Na beithigh a mbíodh na péarsaláin, bhíodar ar bheagán compóirte mar bhíodh na péarsaláin ag cur bruith tochais orthub go háithrid nuair a bheadh lá breá te gréine ann. Bhídís ag rith le fíbín agus má bhí loch nó farraige ina n-aice leob thabharfaidís an poll báite amach orthub fhéin ag iarraidh fuarú a fháil. Théidís

chomh fada amach agus nach mbíodh le feiceáil ach a gcloigeann agus cráimh a ndroma.

Bhíodh na beithigh ag cailleadh crutha agus meáchain freisin mar gheall orthub. Ach, b’fhéidir os cionn dhá scór bliain, ó shin thug an Roinn Talmhaíochta scéim isteach le deireadh a chur leob. Stuif ceimiceach a bhí ann le dóirteadh ar dhroim na mbeithíoch agus chuir sé sin deireadh leis na péarsaláin. Thóig sé roinnt mhaith blianta deireadh a chur leob ach níl aon chaitheamh ina ndiaidh ag duine ná beithíoch. Is ar éigin a chloisfeá an focal péarsalán chor ar bith i mbéal na ndaoine anois.

Galair Beithíoch

Is iomaí sin mí-ádh agus anachain atá in ann tarlú go beithíoch le é fheiceáil sínte ó chluais go drioball agus gan snig ina chluais. Bhí agus tá galar amháin ann agus rinne sé scrios agus bánú, sin é an cheathrú ghorm. Beithigh óga is mó a leag sé, suas go dtí dhá bhliain, gamhna a bheadh an-bheaithe. An t-am ba siúlaí a bhíodh an galar seo ná amach deireadh an tsamhraidh agus sa bhfómhar. An t-am sin go bhliain bhíodh go leor féar bog glas ann ar na móinéir san áit a mbaintí an féar tirim. Ba dearg nimh é sin ag gamhna ramhra a bhí i gcruth mhaith cheana. Bhídís á ithe sin nó go gcuirfidís ceas orthub fhéin, go mbeidís i gcruth pléascadh. An chéad rud eile bhídís sínte agus iad chomh mór chomh líonta, caite ar a dtaobh agus an chois deireadh beagnach ina seasa suas díreach. Rinne an galar sin bánú sul má tháinig leigheas amach dhó.

Chomh maith leis an bhféar bog glas, bhí tsiocair eile freisin ann agus rinne sé slad. Bhíodh daoine á ramhrú ag tabhairt buicéid fhataí fuara gan bruith, ná craga, dhóibh. Bhí ramhrú agus ordú sna fataí fuara ach ba mhinic a d’fhág sé cantal ar dhaoine, gamhna ar fónamh sínte leagthaí ag an gceathrú ghorm. Ba mhinic freisin a bhris gamhna uathub fhéin isteach i bpoll fataí agus níor tháinig siad slán. Chomh fada siar agus a chuimhrim air, am éicint amach sna tríochaidí, ba é an tseachaint a bhí ag an seandream air, píosa go *wire* copair a chur treasna

tríd an gcráiceann trom atá amuigh ar an ucht agus í fhágáil ann nó go mbeadh cúpla bliain caite acub.

Ina dhiaidh sin arís tháinig leigheas nó seachaint eile amach agus séard a bhí ansin ‘gráinne’ a thugaidís air agus b’amhlaidh a chuirte gearradh beag scine ar a ngualainn agus ansin an gráinne a bhrú isteach ann agus dúnadh air ansin arís agus é fhágáil ann. Ní fhaca mise ariamh an gráinne seo agus níl fhios agam ar beag nó mór a bhí sé agus níl fhios agam cén dath a bhí air.

Ní raibh sé sin ró-fhada ar an margadh nuair a tháinig leigheas núb’fhearr amach agus séard a bhí ansin *injection* ach óna tréidlianna a bhí sé sin le fáil ach th’réis roinnt blianta bhí chuile dhuine in ann é fháil sa *gchemist* agus cead agat fhéin a ghoil ag dochtúireacht. Dochtúir beithíoch a thugadh an seandream ar *vet*.

Scéilín

Seod scéal a fuair mé uaidh John Mhicil Sheáin Ó Conceanainn as na hAille. Ba mhinic a chastaí an fear céanna in mo bhealach. Bhí chuile chineál scéil agus seanchas ag John agus mura a raibh sé in ann caoi agus coir a chur orthub ní lá go maidin é. Óna athair fhéin a fuair sé ar fad iad, Micil Sheáin Mháire Cháit a thugaidís air. Dhéanfadh sé airneán i lár an tsamhraidh chomh maith le lár an gheimhridh ach an dream ceart a bheith ina thimpeall.

Bhí tráth gon tsaol ann le linn gon tannery a bheith istigh i mbaile mór na Gaillimhe agus mar a tharla go chuile dhuine ariamh a bhí ag plé le beithígh agus talamh, bhuaileadh anachain beithíoch iad. Ní mórán duine nár tharla sé sin dhó. D’athraíodh an róth arís mar a bhuaileadh do dhá bhois faoina chéile agus ritheadh blianta leat. Ní dheachaigh an drochchith ná anachain na mbeithíoch thar Mhicil. Fuair sé a thuairneáil agus a chárdáil ar feadh cúpla bliain, ach chuir Micil dhó fhéin é go foighdeach.

Tamall fada ina dhiaidh sin arís bhí Micil sa mbaile mór lá ag ceannacht earraí agus ag siopadóireacht agus é ag siobáil soir siar go réir mar a d’fheil dhó. I rith an achair ar fad, bhí sé ag breathnú ar fhear a’ siúl soir, siar, síos, suas agus craiceann beithíoch faoina ascaill aige agus súgáinín tuí casta go crua faiscí ina thimpeall.

“Bhí fhios agamsa go maith i m’intinn fhéin,” a dúirt Micil, “cé raibh a thriall ach níor chuir mé aige ná uaidh”.

Ach faoi dheireadh agus Micil ag goil thairis, ghlaigh sé i leataobh air.

“A’ mbeadh baol ar bith,” a deir sé “go mbeifeá in ann a inseacht dhom, cén áit anseo sa mbaile mór a bhfuil an *tannery*?” “Táim faraor,” a deir Micil “mar níl aon fhear eile istigh anseo inniu is fearr atá in ann é a inseacht dhuit ná mise, mar tá cosán dearg déanta agam ann”.

Thug Micil eolas an bhealaigh an uair sin dhó.

Ba fear spóirtiúil greannmhar a bhí in Micil. Bhí sé lá breá samhraidh ag béal a’ bhóithrín fhéin ag Áirdín Henrí, i mbaile na nAille. Ní raibh Micil leis fhéin ann, ní raibh sé gan comhlúadar mar bhíodh daoine ag iarraidh a bheith ina chuideachta. Cé chasfaí an bealach ach fear mór plucach feolmhar agus a raibh geolbhach á réir air.

Bheannaigh sé gon dream a bhí ag béal an bhóithrín agus freagraíodh ar ais é. Ní raibh na pluca móra air i ngan fhios gon dream a bhí i láthair. Nuair a bhí sé bailí tharab labhair duine acab.

“Nach ar an bhfear sin,” a dúirt sé “atá na pluca móra ramhra”.

“Ú, a dhiabhail,” a deir Micil “nár bhreá é ag imirt plubógaí”.

Ag an tráth sin gon tsaol, bhíodh caitheamh aimsire ann a dtugaidís ‘plubógaí’ air. Sna tithe cuarta a bhídís ag imirt na bplubógaí. Bhíodh a mh’anam, agus sna tithe tórraimh go minic go háithrid dá mba tórramh seandúine é. Mura mbeadh seisear nó seachtar nó os a chionn ann, ní raibh leathmaitheasa ann. Bheiridís le chéile greim ar phluic an té a bhíodh amach rompu nó go mbeidís ar fad i bhfostú ina chéile mar a bheadh slabhra. An ghreim a bheiridís ar a chéile, ba cineál pinse crua gear a bhíodh ann idir an ordóig agus an chormhéir. Ba é deireadh an scéil ansin an chéad duine a ligfeadh síon as, bhí cead fáisceadh tuilleadh air agus ina theannta sin bheadh cead ag chuile dhuine eile an phluic a tharraingt aige agus leicneach na plubóige a bheith a’ goil abhaile aige.

Scéilín Eile

Scéal a bhaineann scéal eile amach. Bhíodh caint ins sa taobh seo tíre ar fhear ar cailleadh nó báthadh beithíoch amuigh ar an sliabh air. Ní raibh aon stuaim mhór ann féin le ghoil a feannadh. Dá mbeadh fhéin, theastódh láimh chúnta uaidh agus m’anam go bhfuair sé fear soghluaiste agus a bhí stuama á réir. D’fheann siad an beithíoch agus filleadh suas an craiceann go deas pointeáilte ar a chéile agus casadh súgáinín ina thimpeall réití amach le tabhairt ag an *tannery*. Bhí carr agus capall ag an bhfear ar cailleadh an beithíoch air agus bhíodh sé isteach agus amach gon bhaile mór le carrannaí móna. Ní raibh an dara haistir le déanamh ach an craiceann a chur isteach leis an gcrib mhóna lá an mhargadh.

“Anois,” a deir an fear a thug an láimh chúnta leis an bhfeannadh “tabharfaidh tú cúpla deoch i dteach an ósta dhom tráthnóna an lae a ndíolfaidh tú an craiceann agus an mhóin.

“M’anam muiise go dtabharfaidh agus fáilte,” a dúirt an fear eile ach ní raibh an rún sin aige. Tháinig lá mhargadh na móna agus díoladh an mhóin agus an craiceann. Ar a bhealach abhaile gon charraera tráthnóna agus é ar theib casadh suas an bóithrín, cé a bheadh roimhe ach fear na scine agus tart fheannadh na bó air.

Ná bí a goil suas ar chor ar bith anois,” a dúirt sé “ach coinnigh ort siar agus buail countar agus coisc mo thart”.

“Ó dhiabhail, níl aon ghraith siar agam,” a dúirt an carraera “ní bhfuair mé tada ar an gcráiceann”.

Réab mo dhuine aige.

“Tuige sa diabhal nach bhfaighfeá,” a dúirt sé “nach maith atá chuile dhuine eile á fháil air”.

“Ach ar ndóigh,” a dúirt an carraera “séard a cuireadh i m’aghaidh gur craiceann beithíoch caillte a bhí ann”.

B’shin é an uair a réab an fear eile uilig.

“Ar ndóigh a dhiabhail,” a dúirt sé “ní a’ goil a feannadh beithíoch beo a bhí tú!” ■